

הגינה הקהילתית - שטח ציבורי המטופח על ידי תושבי האזור - צעה ופורחת ברחבי ישראל. כולם מרצו: הפעילים מתחברים לטבע ולשכנים, שטחים מודרכים הופכים לפנינות טבע, ואנשי הנדל"ן מרצו מעלייה ערך הנכסים. דשן להמוני או תחילתה של מהפכה חברתית?

גינה לילאה

כתבה: ענת מדמוני

↑ הגן הקהילתי בקריית יובל, ירושלים. השתלטות התושבים על העמק, שהייתה מלא באזבל, עוררה את התנגדות הרשות. אבל העשנות משתלמת

ספר בנוה יעקב ובפסגת זאב. בכוחות משותפים העבירו מהגבעה הצרפתית את שכבת הקרקע העליונה, המכילה את הפקעות והזרעים, לשטח בנוה יעקב. כך אוכלסו הגבעות החשופות בעירוני קצר, באכילה קטנת פרחים וגם בלוע הארי, בפרגה אדומה, בנוריות ירושלים, בציפרנית מצרית, בדרדר כחול ובעוד עשורות רבות של מיני צמחים, מקצתם נדירים. כיוון أنها היא רכוז השמורה מטעם החבורה להגנת הטבע, ואף על פי שכבר מלאו לה חמיישים שנה, היא

נה גודנובה רק רצחה לנוקות את הטינופת שהצטברה בשטח הפתוח שlid הבית שלה. לישראל הגיעו לפני שנים אחדות מבלאי רוס בעקבות אהבה, והתיישבה בדירות שכון קטן קתנה בפאתי שכונת נווה יעקב שבירושלים, המשקיפה על ואדי מלא בפסות. במולדתעה עבדה כדוקטור לוירולוגיה. בארץ מצאה עבודה בחבורה להגנת הטבע. עם דירת השיכון השלימה, היא אומרת, אבל לא עם הנוף.

↑ במקורה של הגינה הקהילתית בראשון לציון דוחק לא היה צורך להיאבק ולהילחם. העירייה עצמה מחכירה חלקות לתושבים צילום: אוחראד קפרוב

↑ בני נוער עובדים בגינה בשכונת הקטמנונים בירושלים

גודנובה החלה לשולח מכתבים לעירייה ובקשהшибואו לפנות את הפסולת – מכתב ועוד אחד ועוד אחד – ובה בעת דיברה עם השכנים, שכנה אותם שיפסיקו לזרוק אשפה לוואדי. תושבי השכונה, ובهم בעלי הכלבים שטיילו שניים בין הררי האשפה, החליטו להתארגן ולהביא לשינוי המצב. רק לאחר שכבר התייאשו, קרה הנס. מהעירייה הגיעו ופינו את האזבל. וזה הגיע לטפון עם הצעה מפתיעת: להציג צמחי בר נדירים ומוגנים משטח שהולך ונבנה בגבעה הצרפתית. התושבים גייסו את הגן הבוטני, את חברת הבניה שסיפקה את המשאיות וגם תלמידים מישיבות ומבתי

אהבה היא ידידות שעולה באש (ג'רמי טילור) | כדי להציג אש יש צורך בשתי אבני צור (לאיזה מיי אלקטו)

שה על ידי חברי קהילה בחלוקת משפחתיות או קבוצתית המוקמות באזור עירוני. קהילה יכולה להיות שכונה, ילדי בית ספר או שכני בית הורים. למעשה קהילתית יש פן חברתי, אקולוגי וכלכלי. היא שומרת על שטחים פתוחים במטרה למניעת בנייה אינטנסיבית ומעnika להקלת החיים לבבב עירוני אפשרות ליהנות מטבע, מנוף, ממוחב ומRICTות חיים. מלבד זאת הגינה הקהילתית משתמשת מעין זירה לאינטראקטיבית חברתית בעידן המחשב והפלדلت. מתוך הטיפול המשותף בגינה נוצרים ומתהדקים קשרים חברתיים, והגינה משמשת מרכז לפעילויות שונות חברתיות, והגינה הקהילתית איננה המצאה ישראלית. אנחנו, כרגע, מפזרים בעשורם רבים אחר המתרחש בעולם. תחילתו של הגינון הקהילתיanganligi של המהפכה התעשייתית, באמצע המאה ה-19, כשהמוני אדם נהרו לערים במטרה למצוא תעסוקה ולהעלות את רמת חייהם. רמת התעסוקה אоля עלה, אך לא איזות החיים, ועד מהרה החלה הממשלה לספק חלוקות אדמה לאלה שזה לא כבר הגיעו לעיר. גם האристוקרטיה בעלת הקרקעות אפשרה לשכבות החלשות להשתמש באדמותה לגינון. כל זה לא נעשה לא רק מטעמים פילנתרופיים אלא גם מתוך הבנה שהכלקה ירואה תשפייע על בריאות הסביבה ותגרום לאנשים המעבדים אותה להיאז ותפרודוקטיביים ורוגעים. לכל חברה שיש בה פערים מעמדיים גדולים, המפחתת מי שקט חברתי, יש עניין שאנושייה יהיו רגועים. מאז ועד היום לא השתנה הרבה, והסיבות להקמת גינות קהילתיות נשארו כהיו.

הgel העולמי האחרון בגינון הקהילתי התחל בשרות

↑ פריחה בגינה הקהילתית בראשון לציון

השביעים והשמונים של המאה הקודמת בעיקר מסיבי בות אקולוגיות, חלק מהחזורה לטבע, וגם המיתון עשה את שלו. בינוי ווקה הגינה הקהילתית הראי שוניה במתכונת זאת בשנת 1973. מאז מספרן עולה וועלה, הרעיון מתפשט בעולם, ומילויו אנשים עוסקים בו במדיניות רבה.

בעידן הגלובלייזציה – עידן של נידות וחוסר שייכות, של שוק עולמי יחיד ותאגידיים בינלאומיים, עידן של הצטמצמות מרחבים ותהליכי עירור גובר – צומחת ופורחת בעולם תפעת הגינון הקהילתי. עידן אליו אפשר לענות על השאלה אם זהו תחילתה של מהפ-

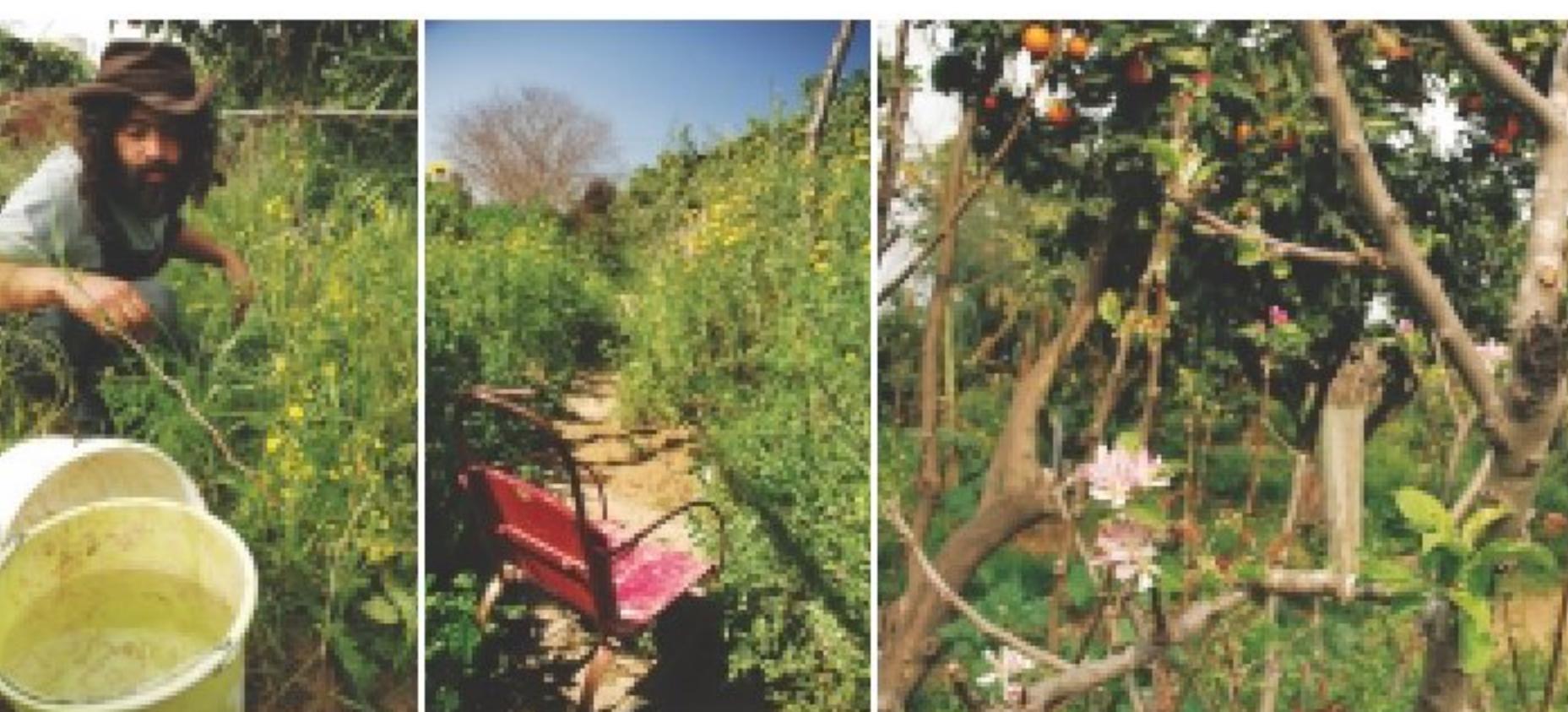
↑ גן קהילתי בגילה. הגינה הקהילתית משמשת מעין דירה לאינטראקטיבית חברתית בעידן המחשב והפלדلت

מקפצת כאילה על הסלעים והגבאות. היא מכירה אישית כל סלע וצמח, וכך גם את האנשים שנושאים בנשל הטיפול בצמחייה. את הכלניות משקה אילנה. היא סוחבת דליים מדירתה הנושקת לשומרה, וכמוה גם לילה, המטפלת בשקדיות שנתרמו על ידי הקрон הקיימת. על הטיפול במשתלה הקטנה שבבה מגדים צמחים בר שימושיים לאחר מכך לשומרה ממונים רודיק והכלב שלו רקס, ויש עוד רבים וטוביים. קבוצת ילדים המשחקת באתר בשחקי שער הטבעות בונה במוזאיי קה שלטים, לכל מין של צמח יש מספר משלו, וכולם מוקוטלים. ממש גן בוטני בזעיר אנפי. עכשו החלום שלהם הוא להביא לגינה פקעות של מיני אירוסי בר. מי שיגיע לשם באביב של השנה הבאה יוכל לראות את אירוס הגלבוע פורח. בנסיבות הוא גדול בעץ על אדן החلون של אנה.

אינטראקטיבית חברתית בעידן מנויך

הגינה הקהילתית בשכונות נווה יעקב היא אחת ממי רבות שקרו בארץ בשנים האחרונות. לפני כעשור הוקמה בבקעה שבিירות הגינה הראשונה, ומazel עבר מספן בעיר העשרים. גינון קהילתי הוא גינון שני-

האש שמארה היא אותה האש שמכלה (פרדריק אמיאל) | אהבה היא ידידות שעולה באש (ג'רמי סיילור) <<<<

ומשנה, דוקא לא היה צריך להיאבק ולהילחם. העירייה ה עצמה מחייבת חלקות לתושבים ומספקת גם הדרכות, מים ופינוי אשפה. והקהילתיות? זו באה לידי ביטוי בעיקר במנגלא משותף בשכונות. פרויקטים מסווגים זה מצוימים בשלבי הקמה בערים רבות. בחיפה כבר קטפו בגינה של נווה הדר את יבול האפונה הראשון, ויש התארגנויות גם בתל אביב, במקווה ישראל ובבאר שבע. עיריות וחברות בניה הבחינו בפוטנציאל הגולם בגינה כזו להעלאת ערכם של נכסיו הנדל"ן הקרובים, ומספר הגינות גדל והולך.

סיפור שונה במקצת הוא סיפورو של "עמק הטל" שבקרה רחובות. על מה שהיא פעם סוף העולם מוטל

↑ בגינה הקהילתית בראשון לציון הקהילתיות באה- לידי ביתוי בעיקר במנגלא משותף בשכונות

כיום צל אורך של מגדל מגורים. את פניה הנכנסים מקבילים פסלים ענקים של אמיליו – יוצר ופסל סיבתי, שגור שם במעין קומונה עם אשתו, שני ילדיו ושמונת מתנדבים. רובינזונים של העידן המודרני. אנשי עמק הטל חרותו על דגלם שלוש מיליון – קהילה, אקווריום, אמןנות – ואוטן הם מנסים להגשים במקומות. סער, הרכו הקהילתי, מסביר כי המתנדבים עובדים בחווה תמורה מזון ומקום לינה, כשותך מהמזון מקורו בגיןה. הגינה אינה נראית כגינה רגילה אלא כער-ברד של עצי תפוח, צמחי תבלין, ירקות (למשל קרוב וברוקולי) וצמחי בר אכילים – כולם חיים בדוקרים. סער, שתחום הצמחים והגנים היה זר לו לחלוין לפני שהגע ל"עמק הטל", מסביר שהגינה מעובדת בשיטת הפרמקלזר – שיטת עיצוב ותוכנו לחישם בני-קיימא הרואה בחיים מעגל הוליסטי שאין בו פסולת או חומרי ריס מיותרים. لكن הם ממחזרים פסולת ומים ואינם משתמשים בחומרדי דישון וריסוס.

לקפיטלייז אין כאן ריאטיביג גובה – תושבי "עמק הטל" שואפים ליצור שינוי חברתי-סביבתי. لكن המקום משמש מעין בית פתוח. תושבי בנייני הקומות בשכונה הסמוכה, וגם הקהיל הרחוב, מוזמנים לתרום מיכולות הגינון שלהם ולהשתתף בפעילות המתקיימות מות במקום. "לא חייבים להיות מחוברים لكنון כמו לאינפוזיה", אומר סער. "אפשר וכדי גם אחרת." ◎

כה חברתיות שמנעה את החיים הציבוריים מהኒוך החברתי והבדלות בחזרה לחוי קהילה, לעסקאות חליפין ולעזה הדידית, או שמא זו דרכם של הרשוויות והתאגידים התומכים בפרויקטים לשמר על הסדר החברתי בעודם מגדיים את רוחיהם: לנחים אותנו בשירים ואגב כך להשקית את מצפונם. ואולי זו פשוט התארגנות של כמה אנשים שרצו קצת איכות חיים ליד הבית.

לא נשארים בלבד

אין גינה קהילתית "אופיינית". כל גינה קהילתית צומחת בהתאם לסביבה ובתגובה לצרכים של העוזים במלאה. בדרך כלל אנשי הגינות הם בעלי מחויבות חברתית וסביבהית עמוקה, אבל ככל אחד מהם חלום משלו, ומספר החלומות כך מגוון הגינות. בבודס逞יה שבירושלים, הממוקמת בעמק פסטורלי בין קריית יובל לעיר גנים, נראות בשעות אחר הצהריים קבוצות קטנות של הוורים וילדים. וכך, בין עצי הזית לצמחי השומר והשועורה, כל משפחה רוכונה על הערוגה שלה: עודרים, גוזמים, שותלים. תמורה תשלים חדשים הם מקבלים מהמיןה השכונית שתילים, מים, כלי עבודה והדריכה. במקומות מתקיימים חוגי טבע וגינון לילדים ולמבוגרים: בערוגה של אופיר ורוני מגדים ציפורני חתול; נועה, גלית, רני ואשד מעמידים איזוב וכרוב, ויש ילדים המגדלים באmbiotות ישנות כלניות ואפונה ריחנית, ממש כמו בגינות מימי עברו.

התחלת לא הייתה קלה, מספרת ליאת, רכוז הגינה, אבל זהה כנראה דרכן של התחלות. השתלטות התושבים על העמק, שהיה מלא בזבל, עוררה את התנגדות הרשוויות, שהרי קרקע נדלנית רוחנית יותר מקרע שמאדים בה צנוניות, אבל העקשנות משתלמת. עברו מאז שלוש שנים וחצי, והמיןה הקהילתי של קריית יובל תומך. התושבים מקיימים בגינה ירידים ומסיבות, לא מזמן נעטו בה בוסתן של עצי פרי, ואת חלקת צמחיית הבר המצויה ליד הגינה הם מתכוונים להפוך לשמורת טבע. אך החשובות הגדולה של הגינה היא ביצירת קהילה, וליאת, אם חד-הורית, מספרת טמי-

↑ "עמק הטל" ברחובות. אנשי המקום חרתמו על דגלם שלוש מילים – קהילה, אקלוגיה, אמנות – ואוֹתן הם מנסים להגשים

חשיבותה הנדירה של הגינה היא ביצירת קהילה. לייאת, אם חד-הורית, מספרת שמויים שהיא בגינה לא נשארה בלבד בערבי שיישי

ענת מדמוני – ד"ר לבוטניקה, מתמונה במחקר ביולוגיה, עוסקת במחקר להצלת יערות הארץ. בשנים האחרונות הרכיבה את עיסוקה להחומר היברני וצמחיית הבית

בעליהם הם כמו אש – נכבים נשלא מטפלים בהם (זא-זא גאבור) | אש אש מדורה, תחתונים של בחורה (עממי)